PORTRET ANIVERSAR

Marius SALA
(Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan - Al. Rosetti“ din Bucureşti)

În ultimii ani am avut prilejul să fac schițe de portret pentru foştii sau actualii mei colegi ajunşi la o anumită vârstă, moment pe care (într-o exprimare neacademică) îl numim „schimbarea prefixului“. De obicei, această aniversare este marcată de apariția unui număr omagial de revistă. Acum sunt pus într-o situație inedită: am fost invitat să scriu despre un coleg la schimbarea… sufixului şi, ceea ce mă pune pe gânduri, trebuie să scriu, pentru prima dată, despre cineva care are mai puțini ani decât mine.

Urmând „tehnica“ din experiențele anterioare, încep prin a-mi aduce aminte de când îl cunosc şi cum s-au aşezat impresiile şi certitudinile mele legate de persoana sărbătoritului, căruia prietenii de-un leat îi spun, simplu, Vasile. Aproape tot ce urmează să scriu este, de fapt, strâns legat de felul cum i-am cunoscut pe colegii mei timişoreni, deveniți, cei mai mulți, prietenii mei timişoreni. Este deci o ocazie de a vorbi despre o stare sufletească şi o experiență de viață a mea din ultimele decenii, care au culminat cu acordarea primului meu titlu de „doctor honoris causa“ de către Universitatea de Vest din Timişoara.

Am ajuns, datorită unei întâmplări, în oraşul de pe Bega, la începutul anilor ’60, trimis de maestrul meu Iorgu Iordan, directorul de atunci al Institutului de Lingvistică din Bucureşti. Urma să stau de vorbă cu tinerii din noul sector de lingvistică din cadrul Bazei de Cercetări Ştiințifice din Timişoara a

BDD-V1867 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:01:59 UTC)

Academiei Române, trecut „în grija“ institutului condus de Iorgu Iordan. Era un grup de lucru deja format şi îndrumat până atunci de G. Ivănescu. O situaţie nouă, pentru mine: trebuia să-i învăţ eu pe alţii ce mă învăţaseră maeştrii mei, Iorgu Iordan şi Al. Rosetti. N-a fost greu, fiindcă pământul nu fusese numai desţelenit de G. Ivănescu, ci şi tratat cu îngrăşămintele necesare unei recolte bogate. Ca să mă conving că aşa stau lucrurile n-a fost suficient să văd pe pereţi portretul cunoscut al Maestrului, ci am crezut că era bine să stau de vorbă cu fiecare în parte (aproape ca la spovedanie, dar fără să am şi calitatea de a ierta păcatele). M-a surprins foarte plăcut în aceste discuţii care, în unele cazuri, au durat chiar câteva ore, dorinţa lor de a afla lucruri noi. M-a surprins, de asemenea, entuziasmul lor, care în unele cazuri avea conotaţii apropiate de o autentică dragoste faţă de cercetarea limbii noastre. De aceea, m-am oferit să transport de la Bucureşti cărţi şi reviste pe care nu le cunoşteau şi, mai mult, să le fac intrarea în revistele de lingvistică bucureştene. Pe unii i-am cunoscut când au participat la primele congrese internaţionale de lingvistică (1967, 1968). Mi-a făcut plăcere să fiu, mai târziu, membru în comisiile de doctorat ale unora şi chiar mai mare plăcere când, după susţinerea tezei de doctorat, puteam să-mi exprim satisfacţia pentru faptul că am fost cooptat în această tânără societate academică. Am verificat atunci informaţiile despre viaţa bănăţeană, care adoptase „picăturile de soare lichid“ ale roşului de Miniş, pe lângă cele tradiţionale de Recaş. Am luat de la M. Sadoveanu metafora „picături de soare lichid“ pentru că i-a plăcut şi profesorului Gh. Tohăneanu, idolul multor timişoreni. Societatea academică timişoreană nu poate fi imaginată fără acesta, fost profesor şi al meu în anul I la Facultatea de Filologie din Bucureşti, pe care şi eu aproape că îl divinizam. M-am ataşat de Timişoara mai mult decât de oricare alt oraş cu tradiţie lingvistică, poate pentru că ea se forma în acea epocă. Am fost capabil să iau trenul (chiar înainte de apariţia intercity-ului), pentru a ţine aici cursuri de masterat sau expuneri despre limba română din perspectivă romanică.

Între colegii mei timişoreni erau unii care funcţionau în învăţământul superior. Aceasta nu m-a împiedicat să mă ataşez de ei în egală măsură (nu puţini dintre aceştia fuseseră, la început, cercetători). Dintre „universitari“ se detaşează Vasile Frăţilă (el n-a venit din cercetare!), unul din cei mai pasionaţi elevi ai lui G. Ivănescu, căruia îi şi spunea, de altfel, „Domnul Ivănescu“, aşa cum şi acesta (ca şi Iorgu Iordan) vorbea de „Domnul Philippide“. La portretul Domnului Ivănescu din cabinetul lui se uita adesea în timpul unor discuţii „informale“ şi,

BDD-V1867 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:01:59 UTC)

după ce trăgea cu ochiul, zicea: „Ei, Maestrul…“ Vasile Frățilă are ca domenii de cercetare pe cele cultivate şi de maestrul său: istoria limbii române, dialectologia şi onomastica românească. Întâmplarea a făcut ca acestea să fie domeniile de care m-am apropiat şi eu, mai ales la începuturile activității mele. Am citit, de aceea, cu interes cărțile şi articolele sale, scrise în cei 40 de ani de profesorat. Într-un fel de „recenzie globală“ a operei sale, n-aş critica decât ceea ce mi s-a spus şi mie într-o scrisoare laudativă despre cartea *De la latină la română*: scriem cu prea multă căldură despre elementul latin (în cazul lui V.F. e vorba despre cuvintele româneşti explicate prin moştenire din latină). O fi oare adevărat? „Şi ce dacă? Este o crimă?“ ar spune V.F. L-am urmărit nu numai în scrierile sale, ci cu multă atenție şi în discuțiile purtate pe diverse teme. Omul stăpâneşte cu asupra de măsură stadiile mai vechi de limbă, ca şi detaliile din graiuri, ceea ce îi stă bine unui dialectolog. Aceste două calități, absolut necesare unui bun etimolog, explică excelentele sale contribuții în domeniu. Este, alături de cele două „surori siameze“ timişorene, unul din cei mai pasionați etimologi ai generației cu care am făcut cunoştință acum patru decenii. I-am şi cerut să colaboreze la seria „Etymologica“ inițiată de mine la Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan — Al. Rosetti“; volumul *Etimologii. Istoria unor cuvinte* (2002) este proba că a acceptat propunerea mea.

Am ajuns câteodată să-l copiez pe maestrul meu, Iorgu Iordan. Remarc acum, aşa cum ar fi făcut şi el, că Vasile Frățilă este un om serios, fiindcă se îmbracă în costum, cu cravată şi jiletcă. Cred că la el acasă fişele sunt într-o ordine perfectă, aşa cum îi sunt şi ideile. Să fi contribuit la aceasta, pe lângă originea sa transilvăneană de pe Valea Târnavei, şi stagiul de trei ani la Universitatea din Leipzig, unde a fost lector de română?

Fiecare dintre noi are, uneori, preferințe ascunse. Eu cred că, în cazul colegului meu, *son domaine de chasse*, cum ar fi spus celălalt maestru al meu, Al. Rosetti, rămâne graiul din regiunea natală (*Graiul de pe Târnave*) şi dialectul istroromân (dovadă, cartea scrisă în colaborare cu R. Sârbu). La Congresul de Lingvistică şi Filologie Romanică de la Salamanca (2002) a şi prezentat, într-o secție pe care am prezidat-o, o comunicare despre istroromână. Despre aceste două domenii, ca şi despre etimologii, vorbeşte cu pasiune. Chipul lui este când surâzător, vrând parcă să spună „Asta-i dom’le, cum spun eu“, când aproape închis la culoare de seriozitate, dacă i se pare că încă n-a convins. Iar dacă, în

BDD-V1867 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:01:59 UTC)

timpul discuției, intervin şi „picături de soare lichid“, atmosfera se luminează ca cerul după o ploaie de vară...

Textul meu ar trebui să se încheie cu tradiționale urări de sănătate şi de succese viitoare. Cum este însă un portret „de fum“, pus în cadra argintată a unor amintiri comune, n-am să mai adaug nimic, ca să nu stric atmosfera de incantație în care m-am aflat la evocarea tinereții mele lingvistice.

¡Enhorabuena!

BDD-V1867 © 2005 Editura Universităţii de Vest
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 13:01:59 UTC)